

Alumnes del Colegio Madrid, c. 1930. (Arxiu del Colegio Madrid, Mèxic)

Façana de l'Institut Cervantes de Veracruz, c. 1941-1942. (Col·lecció particular, València)

Aula del Colegio Madrid, 1946. (Arxiu del Colegio Madrid, Mèxic)

Alumnes de l'Escuela Experimental Freinet amb una impremta. (Arxiu de l'Escuela Experimental Freinet, San Andrés de Tuxtla, Veracruz)

Detall del full d'identificació d'Agustí Miret Comas i la seua família com a asiats polítics, 4 de juliol de 1939. (Arxiu de Rafaela Miret Chacopin, Mèxic)

L'exili republicà de 1939 originat per la guerra civil va suposar una veritable diàspora entre els vençuts. Diversos milers d'espanyols es van veure forçats a abandonar les seues llars, i van haver de reconstruir les seues vides disseminats per un bon nombre de països. La majoria es van establir a França i, en segon lloc, a Mèxic, que va acollir més de 20.000 exiliats.

Una de les primeres necessitats que els republicans exiliats van haver d'afrontar va ser l'educació dels seus fills. Per aquesta raó es van fundar els col·legis de l'exili, que a més a més van oferir a nombrosos mestres i professors espanyols la possibilitat de guanyar-se la vida. Aquests centres van tenir com a referència el model educatiu de la II República, que, fortament influït pels principis de la Institución Libre de Enseñanza i el moviment de l'Escuela Nueva, havia aconseguit integrar les tendències més avançades i progressistes de la seua època.

L'adaptació dels refugiats a Mèxic es va veure facilitada per diversos factors. En primer lloc, per la pertinença a una mateixa comunitat lingüística, però també pel suport rebut del govern mexicà, que va concedir permisos, va homologar títols, etc. L'establiment allí de les organitzacions més representatives de l'exili, com el Servicio de Evacuación de los Republicanos

Españoles (SERE) i la Junta de Auxilio a los Republicanos Españoles (JARE), que comptaven amb els fons que les autoritats republicanes havien situat a l'estranger abans d'abandonar Espanya, va ser també decisiu per a la inserció dels exiliats en la societat mexicana. Tot això va resultar clau perquè s'hi pogueren crear els col·legis de l'exili, cosa que no es va repetir en cap altre país d'acollida.

Entre els denominats col·legis de l'exili a Mèxic, se'n poden distingir tres tipus: els centres de la ciutat de Mèxic; els col·legis Cervantes, que es van crear en diverses ciutats de províncies, i les escoles freinetistes.

El primer dels col·legis establits a la ciutat de Mèxic va ser l'Instituto Luis Vives —fundat a l'agost de 1939—, al qual es van unir pocs mesos després l'Instituto Hispano-Mexicano Ruiz de Alarcón i l'Academia Hispano-Mexicana. Al poc de temps, el Ruiz de Alarcón es va veure obligat a tancar les portes per problemes econòmics i, per tal de fer-se càrrec dels seus alumnes i docents, la JARE va crear l'any 1941 el Colegio Madrid. El que caracteritza aquests col·legis de la capital és que tant el claustre com l'alumnat estaven formats quasi completament per refugiats espanyols. Tots, a més, van rebre fons del SERE o de la JARE per a la seua creació i el seu sosteniment durant els primers anys.

La intenció inicial dels exiliats era distribuir-se per tot el territori mexicà. D'acord amb això, el SERE va crear a la fi de 1939 el Patronato Cervantes per facilitar la fundació de col·legis en ciutats de províncies. Des dels primers dies de 1940 es van crear diversos centres amb la denominació comuna de Colegio Cervantes en diverses ciutats: Veracruz, Córdoba, Torreón, Tampico i Tapachula. A més d'aquells centres, que es van consolidar plenament, en van funcionar dos més durant algun temps, a Jalapa i a Cuernavaca. Els col·legis Cervantes, pel fet d'estar ubicats en ciutats on la presència d'espanyols era reduïda, van comptar des del començament amb alumnat majoritàriament mexicà, i per això es van integrar ràpidament en les comunitats en què es van instal·lar.

Als col·legis de la ciutat de Mèxic i als centres Cervantes es van sumar les escoles actives fundades per diversos mestres republicans, fidels seguidors de les tècniques del pedagog francès Célestin Freinet. L'any 1940, Patricio Redondo va crear l'Escuela Experimental Freinet a San Andrés de Tuxtla, Veracruz. Posteriorment, el 1964, José de Tapia va fundar l'Escuela Manuel Bartolomé Cossío, i el 1969 es va inaugurar l'Escuela Activa Ermilo Abreu Gómez, creada per Ramon Costa Jou. Totes aquestes escoles es van consolidar gràcies a l'esforç desplegat per aquests mestres, sense rebre finançament dels organismes d'ajuda, i van ser, amb diferència, les que van comptar amb un nombre més gran de professors i alumnes mexicans.

Després d'uns inicis delicats, a causa sobretot del desconeixement de l'hàbitat en què havien de moure's, la majoria dels col·legis de l'exili es van consolidar, havent superat fins i tot l'esgotament dels fons del SERE i de la JARE l'any 1949 —el període més difícil en la història dels centres ubicats a la capital— o la jubilació, en els anys setanta, dels mestres fundadors, cosa que va afectar sobretot els col·legis Cervantes. La seua capacitat d'adaptació va ser tan gran que bona part d'aquests col·legis han perviscut fins a l'actualitat i es troben avui en dia en actiu, cosa que només es pot explicar per la bondat dels sistemes pedagògics utilitzats, deutors en bona mesura del model educatiu liberal de la República, i per la qualitat del professorat.

En l'actualitat, diversos milers d'alumnes mexicans reben als col·legis de l'exili una formació de qualitat, amb nombroses referències a la cultura i la història d'Espanya. A les seues aules es recorda, en major o menor mesura, la República espanyola. I resulta singular que, a causa d'una sèrie d'avatars del destí, els únics joves que avui en dia celebren la proclamació de la II República, cantant el seu himne amb entusiasme, siguin bàsicament un grupat d'escolars mexicans.

Vaixell Simón, 1930. Fotografia dels
Arxius Navales Ministerials d'Armada
i Arxius Escorial de la Guerra Civil
Espanyola, Salamanca)

22 setembre - 7 novembre 2008

Sala d'exposicions
del Centre de Cultures i Cooperació
Transfronterera de la Universitat de Lleida

Horari

Dilluns a divendres de 8.00 a 22.00 h

Inauguració

Dilluns, 22 de setembre a les 19.00 h

PROJECTE

Residencia de Estudiantes

ORGANITZACIÓ

Amigos de La Residencia de Estudiantes

PRODUCCIÓ

Caja Duero

ITINERÀNCIA A LLEIDA

Organitzat per:

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida

Amb la col·laboració de:

Universitat de Lleida

material
de democràtic

Departament de Cultura
Departament d'Interior
Relacions Institucionals i Participació

Coordinat per:

Professora i alumnes del Colegio Cervantes de Torreón, c. 1941-1942. (Detall)
(Arxius d'Anapòla i Eladio Andrés, Mèxic)

els col·legis de l'exili a mèxic

